

Troballes monetàries XVI

ANNA M. BALAGUER

TROBALLA AL MUNICIPI DE GAVET DE LA CONCA

Número:

AN-60

Lloc:

Municipi de Gavet de la Conca (el Pallars Jussà)

Tipus de troballa:

Individual

Composició:

Una siliqua de Màxim Tirà

Localització:

-

Data de la troballa:

Dècada dels anys seixanta

Circumstàncies de la troballa:

Casual aïllada en camps de conreu

Descripció:

Siliqua de l'emperador Màxim Tirà (409-411 dC). Seca: Barcelona

a/ D N MAXIM-VS PF AVG. Bust a la dreta. Porta barba i diadema amb ínfules.
r/ VICTO(RI)-AAVGGG. A l'exerg SMBA. Representació de Roma asseguda i portant una Victòria a la mà.

Pes: 0,85 Diàmetre: Referència: Balaguer, 1. Metall: AR

Comentaris:

La informació sobre la descoberta d'aquesta peça a Gavet de la Conca (Conca de Tremp, al Pallars Jussà), no massa lluny d'Isona, sorgí en el curs de revisió d'una col·lecció formada a Catalunya, entre les dècades dels anys trenta als seixanta, i on hi havia algunes informacions sobre procedències curiosament anotades.

Avui comptem amb bastant informació sobre troballes de monedes de Màxim Tirà. La major part es concentren a la zona de l'actual Catalunya, una distribució que no deixa ja cap mena de dubte sobre el fet que les emissions es varen efectuar a Barcelona.

Cal recordar que Màxim fou proclamat emperador a Barcelona per les legions estacionades al Sud del Pirineu, és a dir, a la Tarraconense, enfront de l'emperador Honori.

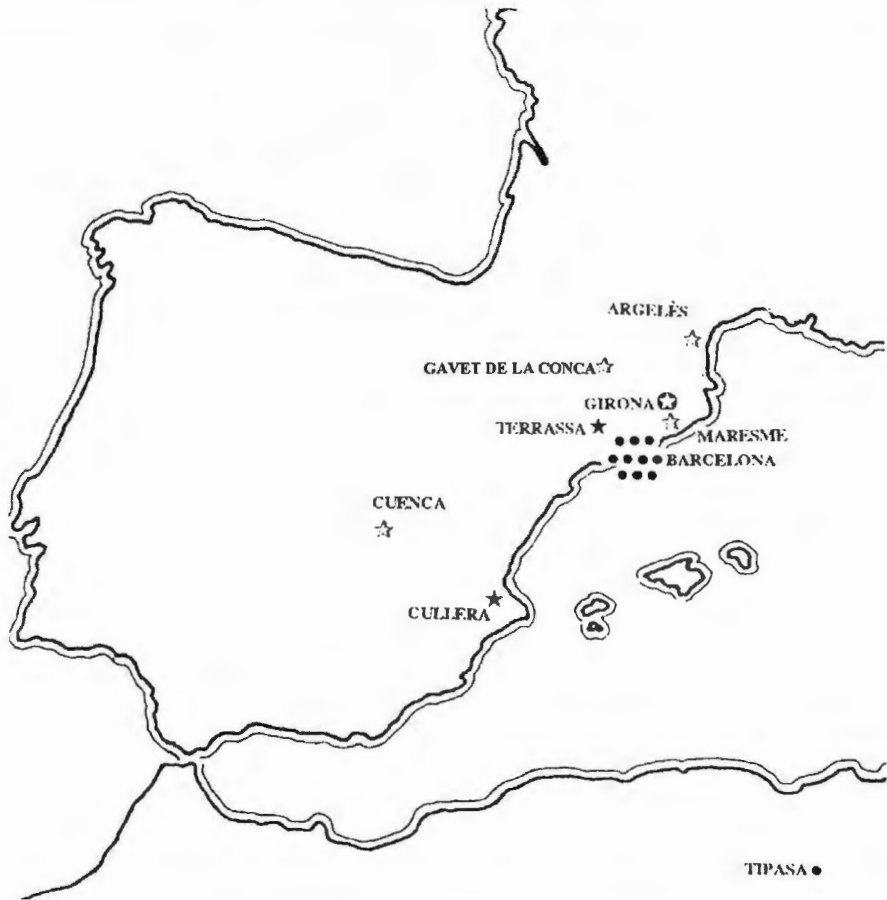
El domini de Màxim fou breu, del 409 al 411, però encunyà amb les sigles de seca SMBA (*Sacra Moneta BARcinonensis*) tres valors: siliques d'argent, coures grans (*aes 2*) i coures petits (*aes 3*)¹.

La descoberta de siliques de Màxim en punts relativament allunyats de Barcelona, com la de la Conca de Tremp, que ara ens ocupa, o la d'Argelers a la Catalunya Nord, el tresoret de la zona de Girona, o fins i tot la de Cuenca, mostren que

1. Per a una visió de conjunt de la història de Màxim Tirà i de les seves encunyacions vegeu: A. M. BALAGUER. «Descoberta d'un nou exemplar de les rares siliques de Màxim Tirà atribuïdes a la seca de Barcelona», *Numisma*, núm. 165-167, 1980, p. 141-142. Ibid. «Nuevos hallazgos y nueva evidencia numismática de las emisiones barcelonesas de Máximo Tirano», *Mélanges offerts au Docteur J. B. Colbert de Beaulieu*, París, 1987, p. 33-41.

aquestes peces varen circular força àmpliament i que el seu volum d'emissió fou relativament important.

Acompanyem la notícia d'aquesta descoberta d'una cartografia de les troballes de Màxim Tirà de les quals tenim notícia publicada².

Localització de les troballes de monedes de Màxim Tirà.

- ☆ Siliqües
- ★ Tresors de siliqües
- ★ Monedes de coure grans (*aes-2*)
- Monedes de Coure petites (*aes-3*)

2. Aquesta cartografia fou realitzada i justificada per A. M. Balaguer a «Nuevos hallazgos...», article citat a la nota I. Després ha estat ampliada per Mario GOMES MARQUES al capítol que dedica a les monedes emeses per Màxim en el seu llibre utilíssim *A Moeda Peninsular na idade das trevas*, Sintra, 1998, p. 65-77.

TROBALLA A LA ZONA DE LLEIDA*A. BOFARULL I COMENGE***Número:**

AN-61

Lloc:

Zona de Lleida

Composició:

Un dirhem i un fragment de dirhem de la taifa musulmana de Lleida. A nom de Iusuf-al-Mudhaffar (438-459? H/1046-1067 dC).

Dates límit:

Segons cronologia de les peces

Localització:**Data de la troballa:**

Vers el 1982

Circumstàncies de la troballa:

Casual aïllada i en superfície

Descripció:

Es tracta d'un dirhem i d'un fragment de dirhem de tipus similar. Corresponen a la taifa de Lleida i són a nom de Iusuf al-Mudhaffar ibn Sulaiman (438-459H/1046-1067 dC). El dirhem més sencer presenta un trencament accidental que li lleva una part de la lectura de l'orla exterior. Per aquest motiu no és llegible ni l'any ni la seca en aquesta peça.

L'altra peça és també un dirhem amb les mateixes característiques tipològiques que l'anterior, però seccionat intencionadament per la meitat i amb dos forats.

Pes: 2,4 g, el dirhem i 1,38 g, el fragment. Diàmetre: 21 mm i 18 mm

Metall: billó. Referències: Vives, 1244-1249; Prieto Vives, 281.

Comentaris:

Podem afegir ara dos nous exemplars a l'evidència de troballes de monedes de la taifa de Lleida. En el volum 29 d'*Acta Numismàtica* i en la secció de «Troballes monetàries» donarem notícia de la descoberta d'un altre dirhem similar als que avui presentem. En aquella ocasió ens referim ja a les escasses notícies disponibles de troballes de monedes de la taifa de Lleida que es limiten a les dues que A. M. Balaguer recollí ja en el seu corpus de troballes de moneda àrab a Catalunya¹ i a les dues publicades per nosaltres a «Troballes monetàries XV i XVI», dins d'*Acta Numismàtica*, núm. 29, 1999 i 30, 2000.

1. A. M. BALAGUER. «Troballes i circulació monetària: Corpus de les troballes de moneda àrab a Catalunya», *Acta Numismàtica*, núm. 20, 1990, p. 83-110.

TROBALLA DELS CINGLES DEL BERTÍ*M. CRUSAFONT I SABATER***Número:**

AN-62

Lloc:

En una cova a la zona dels Cingles del Bertí (el Vallès Oriental)

Tipus de troballa:

Conjunt format per peces, cospells i restes d'un taller de falsari

Composició:

- 3 peces falses corresponents al dobler de Barcelona de Felip II (1598-1621)
- 5 peces falses corresponents al diner de Barcelona del mateix regnat
- 1 cospell o fragment de plata de mida superior a la dels doblers
- 20 cospells d'aram per als doblers i els diners

Dates límit:

No es poden precisar. Els models copiats són de principis del s. XVII

Data de l'amagatall:

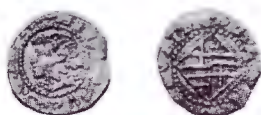
Probablement a la primera meitat o al primer quart del segle XVII

Localització:

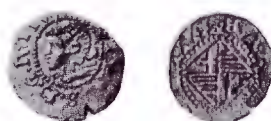
Dispersa

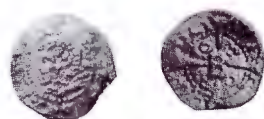
A·1

A·2

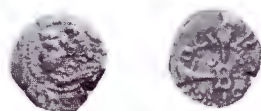
A·3

B·1

B·2

B·3

B·4

B·5

C·1

C·2

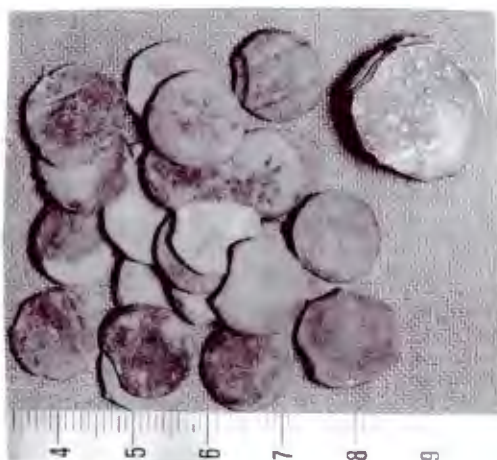
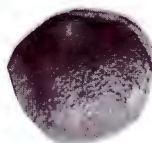

C·3

C·4

C·5

Data de la troballa:

Entorn de l'any 1975

Circumstàncies de la troballa:

Casual i en superfície

Descripció:

Tipus A: doblers falsos de Felip II, del tipus Botet-624, sense contramarca. Tots tres són del mateix encuny i d'aram

a/ ·PHILIPVS.D.G.R:11 (11) Testa reial que mira a l'esquerra

r/ ·BARCINO CIVITAS Armes de Barcelona girades i amb els quaters canviats

Pes mitjà: 0,38 g Ø: 14 mm Làmina A.1, A.2, A.3

Tipus B: diners falsos de Felip II del tipus Botet-625 i semblants. Sembla que hi ha més d'un encuny, però la disposició de la llegenda al revers és sempre igual.

a/ ·PH....D.G. Testa reial que mira a l'esquerra.

r/ ·BAR·CIN·OCI·VIT- Creu que talla la llegenda amb una B al centre.

Als espais, anells al 1r y 4t i tres punts als altres. La llegenda comença al 4t espai.

Pes mitjà: 0,55 g Ø mitjà: 13 mm Làmina B.1 a B.5

Cospell de plata tallat irregularment, d'un Ø = 18 mm. Làmina C.5.

Cospells d'aram, alguns irregulars i altres tallats amb trepant, tal com ho demostren les escotadures corbades que tenen alguns exemplars. Els pesos i les mides dels cospells es corresponen amb els doblers i diners, si bé sembla que es devien triar els millors i més ajustats de pes. Làmina C.1 a C.4 i conjunt.

Comentaris:

Comentarem aquesta troballa conjuntament amb la següent.

TROBALLA DEL BRUC

M. CRUSAFONT I SABATER

Número:

AN-63

Lloc:

En una balma dins el municipi del Bruc (Anoia)

Tipus de troballa:

Conjunt format per peces, cospells i restes d'un taller de falsari

Composició:

7 peces falses que copien els diners aragonesos de Carles II (1665-1700) i l'arxiduc Carles (1705-1714)

17 peces falses que copien els diners aragonesos de Felip V (1701-1746)

72 cospells, retalls i fragments, tots d'aram

Dates límit:

No es poden precisar. Els models copiats són del final del segle XVII i de primers del segle XVIII. Hi ha però la incertesa quant als diners a nom de Carles.

Data de l'amagatall:

Probablement a la primera meitat del segle XVIII

Localització:

Dispersa

Data de la troballa:

Entorn de l'any 1975

Circumstàncies de la troballa:

Casual i en superfície

Descripció:

Tipus A: diners falsos de Carles II o Carles III arxiduc. No s'hi llegeix res, només en el primer (A.1) sembla que al revers hi ha 11. que podria ésser el final de la data 1711. Llavors voldria dir que el model és de Carles III, però no es pot assegurar.

a/Testa coronada miranta l'esquerra entre C-A

r/Creu patriarcal

Pes mitjà: 0,59 g Ø mitjà: 11 mm Làmina A.1 a A.4

Tipus B: diners falsos aragonesos de Felip V, la major part il·legibles i força mal tallats. Prenent lletres d'un i altre s'arriba a confegir:

a/.....D G Cap reial mirant a la dreta

r/...ONVM 1711 Armes aragoneses: quatre caps de moro coronats en els espais d'una creu

Pes mitjà: 0,615 g Ø mitjà: 11 mm Làmina B.1 a B.7

No es pot assegurar que la llegenda i la data sigui la mateixa per a tots els exemplars, que són força malmesos i fan de mal llegir. L'exemplar B-8 sembla que combina dos anversos.

Cospells, retalls i fragments que semblen haver estat obtinguts per fosa i potser després aixafats i trencats. Tots són d'aram i el seu pes mitjà és semblant als dels diners de Felip V. Làmina C.1 a C.4 i conjunt.

Comentari:

Aquestes dues troballes, realitzades per un escalador i espeleòleg que en recollí les mostres en superfície sense ànim d'exhaustivitat, formen part de les nom-

A-1

A-2

A-3

A-4

B-1

B-2

B-3

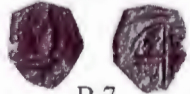
B-4

B-5

B-6

B-7

B-8

C-1

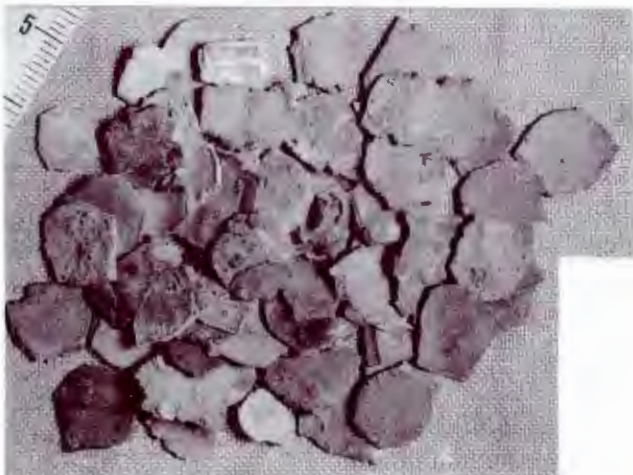
C-2

C-3

C-4

broses troballes de tallers falsaris que s'han anat realitzant a Catalunya. La falsificació es féu especialment punyent a l'edat moderna on s'encunyà el terme de «moneda boscatera» per a designar la peça que eixia dels tallers monetaris clandestins que operaven amagats als boscos. Molt sovint han aparegut grups de peces d'aquesta època i molt especialment de diners aragonesos i valencians¹. Pocs vegades, però, han pogut ésser estudiats. Hi ha, d'altra banda, una àmplia tradició d'amagatalls on es falsificava moneda, com per exemple al lloc anomenat els Obits, de Sant Llorenç del Munt. També és ben documentada l'extensió de la falsificació, en part relacionable amb el bandolerisme i la pràctica d'emprar la petita moneda en conjunts de deu, embolicats en paperetes, la qual cosa facilitava encara més la circulació de les peces fraudulentés².

Les dues troballes tenen en comú la fabricació amb encunys fraudulents. De bastant bon art en el primer cas, encara que amb alteracions a les llegendes i un escut significativament erroni en els doblers; de factura molt més grollera en el segon cas. Hi ha diferències en l'obtenció dels cospells. En el primer cas s'observa l'ús del trepant sobre planxes de gruix ja ajustat. En el segon cas sembla que es fongué una barreta i que es martellejà en espais alternatius, trencant després els colls. En el primer cas hi ha també un fragment d'argent que sembla revelar la intencionalitat de batre també croats o ralets catalans. Sembla, però, que el cospell havia estat obtingut per fosa. Cal dir, també que en la segona troballa s'alternaven les fabricacions de cospells per fosa amb d'altres per retallat amb tisora, probablement segons el metall de base que podien recaptar.

1. Vegeu M. Crusafont, «Notes sobre el diner jaqués», *II Simposi Numismàtic de Barcelona*. Barcelona 1980, pàgs. 257-266, lám. 36-38, on repertoriem falsos aragonesos i P. P. Ripollès, «La Cova de l'Àguila: un taller de falsificadors de moneda (siglo XVII)», *Numisma* 233, 1993, pàg. 261-293, on s'estudien curosament els materials d'un taller de falsadors valencians.

2. Diferents autors han comentat aquests fets. Vegeu, per exemple, M. Mateu i Llopis, *La ceca de Valencia y las acuñaciones valencianas de los siglos XIII al XVIII*, València, 1929, p. 138-139, i Pio Beltran, *Obra completa*, vol. 2, Saragossa, 1972, p. 458-459.